

РОЗДІЛ 5

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/48>

СОЦІАЛЬНІ ПІЛЬГИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ПОНЯТТЯ, ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

SOCIAL BENEFITS FOR CHILDREN WITH DISABILITIES: CONCEPT, LEGAL NATURE AND PROBLEMS OF IMPLEMENTATION

Бук М.О., к.ю.н.,
доцент кафедри соціального права

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті з'ясовуються основні правові ознаки соціальних пільг для дітей з інвалідністю. Встановлено, що особливістю правовідносин із надання соціальних пільг є те, що отримувачем пільг є особа, яка вже реалізувала право на той чи інший вид соціального забезпечення. Визначено, що метою надання соціальних пільг дітям з інвалідністю є зменшення обсягу матеріальних витрат сім'ї, які пов'язані як із щоденними турботами, так і з винятковими випадками, які трапляються у житті дітей з інвалідністю. Також аргументовано, що соціальні пільги сприяють забезпеченню соціальної інклюзії дітей з інвалідністю, які потребують допомоги суспільства та держави у реалізації своїх конституційних прав. Досліджено правові норми, які закріплюють право дітей з інвалідністю на соціальні пільги. З'ясовано, що зміст соціальної пільги для дитини з інвалідністю характеризують два види правоможностей: 1) дозвіл на повне або часткове звільнення від виконання певних обов'язків; 2) надання додаткових прав (додаткового змісту та обсягу права). У статті наведено приклади матеріальних та організаційних соціальних пільг для дітей з інвалідністю. Критично проаналізовано законодавство України про соціальні пільги для дітей з інвалідністю. Підтримано необхідність запровадження та повноцінного функціонування Єдиного соціального реєстру у всіх адміністративно-територіальних одиницях України. У науковому дослідженні наводяться приклади судової практики, яка дає можливість простежити окремі тенденції у питаннях реалізації права на соціальні пільги. Визначено можливі шляхи реформування системи соціальних пільг для дітей з інвалідністю у напрямку забезпечення індивідуального підходу у наданні соціальних пільг та раціонального використання обмежених фінансових можливостей державного та місцевих бюджетів. Зроблено висновок про необхідність закріпити додаткову умову надання соціальних пільг матеріального характеру для дітей з інвалідністю – відсутність з об'єктивних причин у сім'ї середньомісячного сукупного доходу на рівні межі бідності, тобто не нижче прожиткового мінімуму для сім'ї.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальні пільги, соціальний ризик, дитина з інвалідністю, соціальне законодавство, монетизація соціальних пільг.

The article clarifies the main legal features of social benefits for children with disabilities. It has been established that the peculiarity of legal relations on provision of social benefits is that the recipient of benefits is a person who has already exercised the right to a particular type of social security. It is determined that the purpose of providing social benefits to children with disabilities is to reduce the amount of material expenses of the family associated with both daily care and exceptional cases that occur in the lives of children with disabilities. The work contains arguments that social benefits contribute to ensuring the social inclusion of children with disabilities, who need the help of society and the state in realizing their constitutional rights. The legal norms that enshrine the right of children with disabilities to social benefits have been studied. It has been found that the content of a social benefit for a child with a disability is characterized by two types of legal capabilities: 1) permission for full or partial exemption from certain duties; 2) granting of additional rights (additional content and scope of the right). The article provides examples of material and organizational social benefits for children with disabilities. The legislation of Ukraine on social benefits for children with disabilities has been critically analysed. The need for the introduction and full functioning of the Unified Social Register in all administrative-territorial units of Ukraine was supported in the work. The scientific study provides examples of judicial practice, which makes it possible to trace certain trends in matters of the realization of the right to social benefits. Possible ways of reforming the system of social benefits for children with disabilities in the direction of ensuring an individual approach to the provision of social benefits and rational use of the limited financial capabilities of the state and local budgets have been identified. Conclusion made that it is necessary to establish an additional condition for the provision of social benefits of a material nature for children with disabilities, namely the absence for objective reasons in the family of an average monthly total income at the level of the poverty line, i.e., not lower than the subsistence minimum for the family.

Key words: social security, social benefits, social risk, child with disabilities, social legislation, monetization of social benefits.

Постановка проблеми. Складовою системи соціального захисту населення України є соціальні пільги. За сучасних умов вони, як юридичний засіб вирівнювання матеріального чи соціального статусу, мають стати ефективним засобом підтримки соціально вразливих категорій осіб, а особливо дітей з інвалідністю. За інформацією регіональних департаментів соціального захисту населення, у вересні 2022 року в Україні зареєстровано 155 763 сім'ї з дитиною/дітьми з інвалідністю. А, враховуючи військові, екологічні, соціальні та інші чинники, чисельність таких сімей та дітей з інвалідністю має тенденцію до зростання. Забезпечення необхідних та достатніх умов для реалізації права дітей з інвалідністю на соціальні пільги, є відповідальним завданням суспільства та держави.

Стан опрацювання. У науці права соціального забезпечення теоретичні та практичні проблеми соціальних

пільг з'ясовували у своїх наукових доробках такі вчені, як: В. М. Андрієв, Н. Б. Болотіна, В. Я. Бурак, М. І. Іншин, П. Д. Пилипенко, С. М. Синчук, Б. І. Сташків, Г. І. Чанишева.

Незважаючи на значну кількість публікацій із цієї проблематики, доводиться констатувати, що на сьогодні чималий інтерес викликають питання пов'язані із практичною реалізацією права на соціальні пільги, їхнім змістом та ефективністю в умовах обмежених фінансових можливостях держави.

Метою статті є комплексний аналіз правових ознак соціальних пільг, право на які мають діти з інвалідністю, окреслення основних проблем практики їхньої реалізації, вироблення пропозицій шляхів удосконалення механізму реалізації права на такі пільги.

Виклад основного матеріалу. Чинне законодавство України не містить визначення поняття «соціальні

пільги», натомість у науковій літературі є різні погляди щодо змісту цього поняття. Так, на думку, Н. Б. Болотіної, пільгою є встановлений законодавством дозвіл на повне або часткове звільнення певних категорій осіб від виконання певних обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів (категорії суб'єктів), або надання особі додаткових прав (додаткового змісту та обсягу права) у визначеній сфері, порівнюючи з правами (обсягом прав) інших осіб у такій сфері [1, с. 378]. Колектив авторів навчального посібника «Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави» пропонує розглядати правові пільги у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні під правовою пільгою слід розуміти поліпшення становища суб'єкта в різних сферах життєдіяльності людини порівняно зі стандартами шляхом звільнення від виконання деяких обов'язків. У вузькому розумінні, науковці пропонують під пільгами розуміти наділення особи додатковими правами у сфері забезпечення пенсіями, грошовими допомогами та надання соціальних послуг [2, с. 28]. С. М. Синчук пропонує визначати соціальну пільгу як законодавче звільнення (повне чи часткове) особи від сплати обов'язкових платежів або першочергове чи позачергове отримання нею послуг у різних сферах суспільного життя (освіта, лікування, тощо) [3, с. 356].

Проаналізувавши різне розуміння науковцями сутності соціальних пільг, погоджуємося з позицією Г. І. Чанишевої, яка зазначає, що соціальну пільгу не слід визначати лише як надання додаткових прав або тільки як звільнення від виконання певних обов'язків, оскільки виходячи з норм чинних законодавчих актів, пільга передбачає і те, і інше [4, с. 56].

Для формулювання визначення поняття «соціальні пільги для дітей з інвалідністю», пропонуємо здійснити аналіз правової природи соціальних пільг для дітей з інвалідністю, а саме дослідити підстави виникнення у дітей з інвалідністю права на соціальні пільги, мету надання та зміст таких пільг, а також особливості реалізації права на соціальні пільги.

Оскільки правовідносини із надання соціальних пільг є одним із видів соціально-забезпечувальних правовідносин, тому підставою виникнення у дитини права на соціальні пільги є настання у її житті соціального ризику – інвалідності. Інвалідність дітям встановлюють лікарсько-консультативні комісії (ЛКК). Механізм, умови та критерії встановлення ЛКК лікувально-профілактичних закладів інвалідності дітям визначені Постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 р. № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям» [5].

Особливістю ж правовідносин із надання соціальних пільг є те, що отримувачем пільг є особа, яка вже реалізувала право на той чи інший вид соціального забезпечення. Наприклад, відповідно до ч. 4 ст. 38 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 року – особи з інвалідністю, які отримують пенсію, що не перевищує мінімального розміру пенсії, або державну соціальну допомогу, призначену замість пенсії, діти з інвалідністю мають право на безплатне придбання лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування [6]. Тобто, для реалізації права на соціальні пільги дитина з інвалідністю не потребує встановлення юридичного факту виникнення права на них. Отже, соціальні пільги є додатковим видом соціального забезпечення, який надається разом із основним та з метою підвищення його ефективності.

Щодо мети надання соціальних пільг. Передусім, мета надання соціальних пільг дітям з інвалідністю полягає у зменшенні обсягу матеріальних витрат сім'ї, які пов'язані як із щоденними турботами (наприклад, безплатне паркування транспортних засобів для водіїв, які перевозять дітей з інвалідністю; безплатне корис-

тування радіотрансляційною точкою; безплатний проїзд у пасажирському міському транспорті (крім таксі) тощо), так і з винятковими випадками, які трапляються у житті дітей (наприклад, безплатне придбання лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування). По-друге соціальні пільги сприяють забезпеченню соціальної інклюзії дітей з інвалідністю, які зважаючи на інвалідність, потребують допомоги суспільства та держави у реалізації своїх конституційних прав.

Пільги є своєрідним відхиленням від єдиних положень нормативного характеру та способом юридичної диференціації прав громадян, елементом їх спеціального правового статусу, механізмом доповнення основних прав суб'єкта специфічними можливостями юридичного характеру [7, с. 435]. Інтереси осіб, яким надають пільги, ставлять вище таких самих, схожих інтересів осіб, які не мають права на пільгу, і держава, надаючи пільгу, підкреслює тим самим цю обставину [8, с. 303].

За допомогою соціальних пільг діти з інвалідністю, враховуючи обмеження тих чи інших критеріїв своєї життєдіяльності (здатність до самообслуговування, пересування, орієнтації, контролю своєї поведінки, спілкування, навчання, виконання трудової діяльності), долають об'єктивні перешкоди у процесі реалізації своїх прав та інтересів, а відтак реалізують їх нарівні з іншими особами. Таким чином, соціальні пільги сприяють дотриманню положень Конституції України, про рівність усіх у правах і свободах, та рівність усіх перед законом.

За допомогою пільг, законодавець відокремлює за певними ознаками правовий статус групи фізичних осіб у сфері суспільних відносин [8, с. 303]. Отже, соціальні пільги для дітей з інвалідністю є частиною їхнього спеціального правового статусу та закріплені у законах, які визначають особливості такого статусу. Такими законами щодо дітей з інвалідністю є Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року та Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 року.

Зміст соціальної пільги характеризують правоможності, якими наділена особа – суб'єкт права на соціальну пільгу [8, с. 303]. Аналіз правових норм, які закріплюють право дітей з інвалідністю на соціальні пільги, дозволяє виділити два види таких правоможностей: 1) дозвіл на повне або часткове звільнення від виконання певних обов'язків; 2) надання додаткових прав (додаткового змісту та обсягу права).

Залежно від правоможностей суб'єкта, у науковій літературі розрізняють матеріальні та організаційні соціальні пільги. Матеріальними вважають пільги, які полегшують матеріальне становище окремих категорій осіб, як результат того, що частину обов'язкових матеріальних витрат суспільство бере на себе [8, с. 303]. Відповідно до чинного законодавства України матеріальними соціальними пільгами для дітей з інвалідністю є: забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами індивідуальної корекції [9]; право на місця для безплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю [6]; безплатне користування радіотрансляційною точкою [6]; право на безплатне придбання лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування [6]; право на безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками [6]; право на безплатний проїзд у пасажирському міському транспорті (крім таксі) за наявності посвідчення чи довідки, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду – електронного квитка, який видається на безплатній основі [6]; право на 50-відсоткову знижку вартості проїзду на внутрішніх лініях (маршрутах) повітряного, залізничного, морського, внутрішнього водного та автомобільного транспорту в період з 1 жовтня по 15 травня [6]. До організаційних соціальних пільг для

дітей з інвалідністю належать: право на позачергове одержання житла [9]; право на позачергове обслуговування в будь-яких касах, а також на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та підпорядкування, які надають будь-які послуги населенню [6]; право на пріоритет перед іншими особами на проходження передбачених законодавством видів контролю в пунктах пропуску через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду на тимчасово окуповані території та в'їзду з таких територій [6].

Реалізація права на соціальне забезпечення передбачає наявність двох сторін: суб'єкта, який має право на соціальний захист та суб'єкта, який має забезпечити реалізацію такого права. У правовідносинах із надання соціальних пільг отримувачем таких пільг є особа, яка вже реалізувала право на інший вид соціально – забезпечувального надання, і оскільки не потрібно встановлення юридичного факту виникнення права на соціальні пільги, то відсутнім є і зобов'язаний компетентний орган спеціальної правосуб'єктності. Ця особливість реалізації права на соціальні пільги є ще одним аргументом супровідного характеру правовідносин із надання соціальних пільг.

Отже, соціальні пільги для дітей з інвалідністю – це встановлений законодавством дозвіл на повне або часткове звільнення дітей з інвалідністю від виконання певних обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів (категорії суб'єктів), або надання дитині з інвалідністю додаткових прав у сфері соціального забезпечення, порівнюючи з правами інших осіб у такій сфері. Підставою виникнення у дитини з інвалідністю права на соціальні пільги є настання у її житті соціального ризику – інвалідності, за умови, що дитина вже реалізувала право на той чи інший вид соціального забезпечення.

Щодо основних проблем практики реалізації права на соціальні пільги. У сучасному суспільстві ведеться полеміка щодо доцільності відмови від правових пільг як способу диференціації правових статусів фізичних осіб та заміни їх іншим видом соціального забезпечення – адресною соціальною допомогою [3, с. 329]. Чанишева Г. І. зазначає, що значною проблемою для України є те, що пільги надаються залежно від статусу особи, а не тільки від потреби у соціальному захисті, і тому вони не сприяють вирівнюванню доходів і не спрямовані на захист осіб, які є справді нужденними [4, с. 58].

У 2009 році, для вирішення проблем реалізації соціальних пільг Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян до 2012 року, яка є чинною і сьогодні. Очікуваними результатами реалізації Стратегії є: 1) упорядкування системи надання пільг, спрямування відповідних бюджетних видатків на підтримку найменш захищених верств населення, для яких пільги, компенсації та гарантії є додатковим засобом забезпечення достатнього життєвого рівня; 2) ефективне використання бюджетних коштів; 3) ведення обліку фактично спожитих послуг і наданих пільг, визначення фактичного розміру відповідних бюджетних витрат [10]. Станом на 2023 рік, не можемо констатувати досягнення очікуваних результатів.

У процесі наукового дослідження правовідносин із надання соціальних пільг дітям з інвалідністю, прийшли до висновку, що основними проблемами їхньої реалізації є: 1) відсутність точної інформації про кількість дітей з інвалідністю, які мають право на соціальні пільги, ба більше, одна дитина з інвалідністю може претендувати на пільги, які передбачені різними законами; 2) відсутність обліку фактично наданих пільг; 3) обмеженість фінансових можливостей державного та місцевих бюджетів щодо забезпечення реалізації потреб у соціальних пільгах.

Щодо реєстру дітей, які мають право на соціальні пільги та обліку фактично наданих соціальних пільг. Для реєстру осіб, які мають право на соціальну підтримку за

законодавством України постановою Кабінету Міністрів України № 404 від 14.04.2021 року передбачено створення протягом 2021–2022 років Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) [11]. ЄІССС надає можливість кожному громадянину, який потребує соціальної підтримки, у тому числі соціальної пільги, швидко отримати будь – який вид соціального забезпечення через фронт – офіс у територіальній громаді та ЦНАПі або через електронні сервіси Порталу «Дія» [12]. Основою ЄІССС є Єдиний соціальний реєстр (ЄСР) – це загальнодержавний централізований реєстр отримувачів соціальної підтримки, створений відповідно до законодавства. Тобто, у ЄСР має бути внесена інформація про кожного хто має право на отримання соціальної підтримки (із зазначенням відомостей, які дають змогу ідентифікувати особу та підстав, що дають право на отримання соціальної підтримки), отримує чи колись отримував той чи інший вид соціального забезпечення. Запровадження ЄСР сприятиме дотриманню принципу адресності надання соціальних пільг та ефективності використання бюджетних коштів спрямованих на соціальне забезпечення. Аналіз Постанови КМУ від 18.07.2023 року № 634 «Про затвердження плану заходів на 2023 рік щодо розвитку Єдиної інформаційної системи соціальної сфери в межах реалізації Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» [13] дає надію, що у 2024 році ЄСР запрацює повноцінно у всіх адміністративно – територіальних одиницях України.

Однією з проблем надання соціальних пільг є обмеження їх фінансування. За інформацією Міністерства фінансів України, за період з січня по грудень 2022 року на соціальні виплати з державного бюджету спрямовано 415,7 млрд грн. Ці кошти було направлено на: 1) виплату державних соціальних допомог, зокрема сім'ям з дітьми – 63,5 млрд грн; 2) надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам – 53,5 млрд грн; 3) надання пільг і субсидій громадянам на оплату житлово – комунальних послуг – 33,7 млрд грн; 4) на виплату пенсій, доплат і підвищень до пенсій – 232,9 млрд грн; 5) «Підтримку – 32,1 млрд грн [14].

Водночас, видатки у сфері оборони збільшилися порівняно із 2021 роком майже у 9 разів (до 1142,9 млрд грн), у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади – у 2,5 раза (до 443,3 млрд грн) [14]. А обсяг державного та гарантованого боргу України суттєво збільшився – до 4710,42 млрд грн.

Обмеження фінансових можливостей державного і місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, та першочерговість забезпечення національної безпеки може призвести до звуження соціальних гарантій для громадян України, у тому числі соціальних пільг. Ба більше, вже є відповідна судова практика. Наприклад, у постанові КАС від 01.12.2022 р. у справі № 580/2869/22 суд зробив висновок, що з огляду на запровадження в Україні воєнного стану та для здійснення згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходів загальної мобілізації, виходячи з наявних/обмежених фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, прийняття Кабінетом Міністрів України рішення щодо тимчасового порядку застосування і розмірів державних соціальних стандартів та гарантій, що стосується разової (несистематичної, додаткової до пенсії та інших видів соціальних виплат) грошової допомоги від держави, ніяким чином не може розцінюватися, як звуження права на соціальний захист, таке рішення покликане, передусім, фінансово забезпечити заходи правового режиму воєнного стану в Україні та заходи загальної мобілізації [15]. Тобто, суд, визнавши правомірним, в умовах воєнного стану, виплату особі з інвалідністю внаслідок війни щорічної разової грошової допомоги до 5 травня,

яка передбачена Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р., у меншому розмірі, а ніж це визначено законом, незважаючи на те, що менший розмір допомоги визначений підзаконним нормативно-правовим актом – Постановою КМУ від 07.05.2022 р. № 540 «Деякі питання виплати у 2022 році разової грошової допомоги передбаченої Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань». Правда, у постанові КАС від 13.06.2023 р. № 560/8064/22 суд відступив від попереднього висновку та вказав, що держава не може в односторонньому порядку відмовитися від зобов'язання щодо соціального захисту осіб, які вже виконали свій обов'язок перед державою щодо захисту її суверенітету і територіальної цілісності без запровадження рівноцінних або більш сприятливих умов соціального захисту осіб, які захищали Батьківщину, її суверенітет і територіальну цілісність (ветеранів війни, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни), та членів їхніх сімей. Тимчасове обмеження окремих соціальних пільг особам, які захищали або захищали Батьківщину, її суверенітет і територіальну цілісність, та членів їхніх сімей, у разі запровадження режиму воєнного стану, за умови додержання вимог п. 5 ч. 1 ст. 6 Закону «Про правовий режим воєнного стану», може відбуватись за умови внесення змін до спеціального Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який регулює відносини забезпечення соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць, а не шляхом внесення змін до бюджетного законодавства з подальшим ухваленням Кабінетом Міністрів України рішення щодо визначення розмірів соціальних гарантій [16]. Тобто, у разі запровадження воєнного стану можливе тимчасове обмеження окремих соціальних пільг, але підставою таких обмежень може бути лише закон.

Таким чином, враховуючи обмеженість бюджетних ресурсів, вважаємо, що під час реформування системи соціальних пільг, у законодавстві потрібно закріпити додаткову умову надання соціальних пільг матеріального характеру для дітей з інвалідністю – відсутність з об'єктивних причин у сім'ї середньомісячного сукупного доходу на рівні межі бідності, тобто не нижче прожиткового мінімуму для сім'ї. Це сприятиме досягненню мети надання соціальних пільг – зменшити обсяг матеріальних витрат бідної сім'ї та сприяти забезпеченню соціальної інклюзії дітей з інвалідністю, незалежно від правового статусу дитини з інвалідністю чи її сім'ї. У чинному законодавстві України для позначення сім'ї, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий, ніж прожитковий мінімум для сім'ї використовують термін «малозабезпечена сім'я» [17].

Вважаємо, що одним із способів реформування соціальних пільг для дітей з інвалідністю, який здатний виконати завдання із забезпечення принципу адресності та раціональності використання фінансових ресурсів є монетизація соціальних пільг матеріального характеру. Монетизація соціальних пільг означає, що замість безкоштовних чи дешевших послуг діти з інвалідністю отримують з державного чи місцевих бюджетів гроші, якими платитимуть за такі послуги грошима.

Із 1 червня 2023 року стартував проект монетизації соціальної пільги з оздоровлення та відпочинку дітей. Відповідно до Постанови КМУ від 09.05.2023 р. № 462 метою проекту є надання дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, послуг з оздоровлення та відпочинку за принципом «гроші ходять за дитиною» за рахунок бюджетних коштів [18].

Право на оздоровлення та відпочинок, в межах експериментального проекту мають діти: 1) місце проживання

яких задекларовано чи зареєстровано на території Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей; 2) які, виховується в малозабезпеченій сім'ї; 3) належить до категорії – «дитина з інвалідністю (здатна до самообслуговування)» або «дитина із багатодітної сім'ї». Отримувачем бюджетних коштів для оздоровлення і відпочинку є один з батьків або особа, яка його чи її замінює [18]. Кошти перераховуються отримувачу на кожен дитину в розмірі п'яти прожиткових мінімумів виходячи з прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня відповідного року для дітей віком від шести до 18 років, один раз на рік у грошовій безготівковій формі на відкритий поточний рахунок із спеціальним режимом використання в АТ «ПриватБанк», за умови, що дитині отримувача в поточному році уповноваженими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування не надавалася путівка до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, в яких закупівля послуг з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, здійснюється за рахунок коштів, передбачених іншими бюджетними програмами. Забороняється перерахунок бюджетних коштів отримувачами з поточного рахунку на інші рахункиб а також зняття готівки з рахунку. Також такий рахунок не підлягає поповненню. Отримувач протягом трьох місяців з дня зарахування на поточний рахунок коштів а у разі зарахування коштів у жовтні – листопаді не пізніше 25 грудня поточного року: 1) обирає один з дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, який приєднався до публічного договору з надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей; 2) звертається до керівника обраного дитячого закладу оздоровлення та відпочинку для отримання згоди та підтвердження можливості надання таким закладом послуг з оздоровлення та відпочинку дітей із зазначенням строку перебування дитини в такому закладі та повної вартості путівки; 3) оплачує послуги з оздоровлення дитини шляхом придбання путівки на 21 чи 14 календарних днів [18]. АТ «ПриватБанк» повертає на рахунок Мінсоцполітики протягом 10 операційних днів з моменту зарахування коштів отримувачу невикористані бюджетні кошти протягом трьох місяців з дня їх зарахування на поточний рахунок отримувача, а у разі їх зарахування у жовтні – листопаді повертає не пізніше 28 грудня поточного року [18].

Результати реалізації пілотного проекту з оздоровлення дітей доволі непогані, так протягом першого місяця 455 заявників (911 дітей) отримали державні кошти на спеціальні картки, загальна сума виділеного фінансування якого становила 12 904 315 гривень [19].

Висновки. Соціальні пільги для дітей з інвалідністю – це встановлений законодавством дозвіл на повне або часткове звільнення дітей з інвалідністю від виконання певних обов'язків, які встановлені для інших суб'єктів (категорії суб'єктів), або надання дитині з інвалідністю додаткових прав у сфері соціального забезпечення, порівнюючи з правами інших осіб у такій сфері.

Система соціальних пільг, що надаються дітям з інвалідністю, відповідно до чинного законодавства України, потребує реформування. Важливим етапом змін є необхідність зібрати та систематизувати інформацію про кожну дитину з інвалідністю, яка: 1) має право на отримання соціальної пільги (із зазначенням відомостей про підстави, для реалізації такого права); 2) отримує; чи 3) колишє отримувала той чи інший вид соціальних пільг. Це дозволить виокремити ефективні соціальні пільги від тих, які не досягають мети їхнього надання, а також сприятиме дотриманню принципу адресності надання соціальних пільг. Важливим завданням є забезпечення раціонального використання обмежених фінансових можливостей державного та місцевих бюджетів, особливо в умовах воєнного стану, з метою недопущення обмеження соціаль-

них гарантій для дітей з інвалідністю. Дієвими способами для дітей з інвалідністю є їхня монетизація та впровадження реформувannya соціальних пільг матеріального характеру для дітей з інвалідністю є їхня монетизація та впровадження принципу «гроші ходять за дитиною».

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту: становлення та розвиток в Україні. Київ: Знання, 2005. 381 с.
2. Андріїв В. М., Кучма О. Л., Сінцова Л. М. Забезпечення пільгами як різновид соціальної функції держави: навчальний посібник. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2017. 523 с.
3. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 422 с.
4. Чанишева Г. І. Соціальні пільги: поняття, правова природа, класифікація. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 3. С. 55–59. URL: <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/98/94>.
5. Деякі питання встановлення лікарсько – консультативними комісіями інвалідності дітям: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 917. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-p#Text>. (дата звернення: 05.08.2023).
6. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#top>. (дата звернення: 05.08.2023).
7. Право соціального забезпечення України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін.; за ред. П. Д. Пилипенка. 3 вид., переробл. і доповн. Київ: Ін Юре, 2010. 504 с.
8. Синчук С. М. Правові ознаки соціальних пільг у сфері соціального забезпечення. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 56. С. 301–306.
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>. (дата звернення: 05.08.2023).
10. Про схвалення Стратегії упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян до 2012 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 червня 2009 р. № 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594-2009-p#top>. (дата звернення: 05.08.2023).
11. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну системи соціальної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-p#Text>. (дата звернення: 05.08.2023).
12. Рівненська та Житомирська області щоденно працюють задля успішного впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21396.html> (дата звернення: 05.08.2023).
13. Про затвердження плану заходів на 2023 рік щодо розвитку Єдиної інформаційної системи соціальної сфери в межах реалізації Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 р. № 634. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2023-p#Text>. (дата звернення: 05.08.2023).
14. Мінфін: у 2022 році спрямовано 415 млрд грн на соціальні виплати із держбюджету. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_2022_rotsi_spryamovano_415_mld_grn_na_sotsialni_viplati-3795. (дата звернення: 05.08.2023).
15. Постанова Верховного Суду від 01 грудня 2022 року у справі № №580/2869/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107632056>. (дата звернення: 05.08.2023).
16. Постанова Верховного Суду від 13 червня 2023 року № 560/8064/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111536574>. (дата звернення: 05.08.2023).
17. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01 червня 2000 р. № 1768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14#top>. (дата звернення: 05.08.2023).
18. Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації оздоровлення і відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, в дитячих оздоровчих таборах державних підприємств «Міжнародний дитячий центр «Артек», «Український дитячий центр «Молода гвардія» і в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, що містяться в Державному реєстрі майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей та розташовані в карпатському регіоні, за принципом «гроші ходять за дитиною»: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 травня 2023 р. № 462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2023-p#Text>. (дата звернення: 05.08.2023).
19. Результати реалізації пілотного проекту з оздоровлення дітей. URL: <https://nssu.gov.ua/news/rezultaty-realizatsii-pilotnoho-proiektu-z-ozdovlennia-ditei>. (дата звернення: 05.08.2023).